

Atelier de traduction avec Catherine Fay

3 décembre 2021
Institut Liszt – Centre culturel hongrois

Ferenc Barnás
Másik halál

Éditions Kalligram
Pozsony (Bratislava)
2012

Résumé

Suite à un effondrement nerveux et psychique, après plusieurs mois de grave dépression et en quête de travail, le narrateur, un ancien professeur de lycée vivant à Budapest, trouve un emploi de gardien d'un musée. Il y passe une dizaine d'années à lutter contre sa dépression en vue de retrouver une place dans la société.

Dans une société occidentale où les maladies psychiques et la solitude gagnent de plus en plus de terrain, *Autre Mort* offre une vision des processus internes de l'effondrement psychique. Il emmène le lecteur dans la vie des laissés pour compte de la société, de ceux qui s'enferment derrière des portes closes et de ceux qui gisent en pleine rue.

La langue, le style et le rythme s'apparentent à ceux d'un thriller psychologique et s'emparent du lecteur pour dépeindre (sans analyser) le travail interne, incessant et incertain d'un esprit souffrant pour atteindre un dénouement, une « guérison ».

Informations supplémentaires sur l'auteur

[« La vie est par essence un parcours tragique » Interview avec le romancier Ferenc Barnás](#)

[Ferenc Barnás : *Le parasite*. Extrait vidéo de la présentation du Parasite \(trad. Agnès Járfás, MEET\). Avec Ferenc Barnás, Agnès Járfás, Francesca Isidori et Guillaume Compiano.](#)

Extrait à traduire

Les extraits à traduire sont en gras.

Pour une meilleure compréhension, vous pouvez vous référer au contexte.
Ce n'est pas obligatoire mais cela peut aider.

Négy napig le sem mentem; végig fent voltam. Szereztem elég bort. Ilyenkor nem tudok arra gondolni, hogy ezt nem lenne szabad, hogy ez ellen valamit tennem kellene; elfelejtem azt is, amit máskor ilyen alkalmak közben vagy után elhatároztam. Vagy nem felejték el semmit, hanem egyszerre csak megállapítom, hogy megint ott tartok, abban vagyok, ami ellen mindig is védekeztem. Nem tudom, megfelelő szó-e a védekezés, habár ezért kezdtem el sok mindent. Ezért lett a körút. A GRoby. Ezért a Csarnok és a hosszú körök. Ezért a Westend és az aluljárók; a Sziget és a Moszkva; a Duna-szakasz, az állomások, a mindennapi Hajós–Nádor-vonal megannyi minden más. A sarki rablók nem, ezekhez csak vásárolni megyek, vagy néha visszaváltani. Itt találkoztam először a hajlongóssal is, akiről ekkor még nem tudtam, miféle, később jöttem rá, hogy csak fogásból csinálja. A pénztárnál álltam, ő kettővel mögöttem; előre-hátra mozgatta a felső testét, közben tartotta a tenyerét és üvöltött: „Éhes vagyok, éhes vagyok!” Nem bírom az ilyen jeleneteket. Amint sorra kerültem, fizettem és kirohantam; nem is mentem fel.

A Breitner-házban lakom, amely ma már nem Breitner-ház, de erről majd később. Tőlünk jobbra a Budapesti Talmud Egylet zsinagógája a Pesti Jesivával, balra

meg a sarki rablók, itt a tulaj egy ideje árulja a boltot. Még mindig legalább nyolc alkalmazottat foglalkoztat két műszakban, mindenki döntse el maga, ez milyen fajta pénzmozgatás. Évekkel ezelőtt jutottam hozzá a negyedik emeleti szobakonyhához, a ház valamikori cselédlakásához, amelyről először az Öregasszony beszélt. Nem az első alkalommal, mert akkor ez volt: A beköltözés körüli napokban rendezgetek a konyhában, aztán: Valaki egyszer csak ott áll az ajtóban és: „Jó napot kívánok, maga az új lakó? Nyugodtan hívjál Heddi néninek.” Ha jól emlékszem, néhány hónappal később mesélte, tulajdonképpen minden bevezető nélkül, hogy mi történt a bérleményemben valamikor. „És tuggyad meg, fiam, ez nem egy újbárcás volt, vagy egy olyanféle, hanem egy varrónő, egy tisztességes és becsületes varrónő. Mérget belém, ha mást mondok.” Mindezt a második emeleti gangon adta elő, úgy tűnt, mintha a Művésznő is kint állt volna az ajtóban.

A csapzott férfi, aki kezdetben nem volt annyira elhanyagolt, mást talált ki: rendszeresen jött utánam, követett az Oktogonnál, az Operánál, a Nagymező sarkánál; a Művésznőék előtt többször hallgatóztam, hogy feljön-e utánam, hogy feljöhet-e utánam. Abban sem lehetek biztos, nem maradt-e néha a beugrónál. Volt úgy, hogy belesziszegett az arcomba, ahogy a múltkor is; nem mertem ütni, éppen csak egy önkéntelen mozdulatot tettem, amitől ideges lett. Ekkor felhúzta a vállát és sietésre kényszerített – testünk közben szinte összeért; nem tudtam eldönteni, mit fog tenni, ilyen helyzetben mire készülhet. Egy alkalommal szó szerint rám hajolt; búzlott a szája, én meg a leghosszabb lakáskulcsot az ujjaim közé szorítottam, mindenre felkészülve, de végül nem kellett használnom.

Vannak helyzetek, amikor könnyen elhisszük, hogy bizonyos eshetőségek még az elgondolás szintjén sem merülhetnek fel velünk kapcsolatosan. Velem így volt. Meghallgattam mindazt, amit az Öregasszony lényegesnek gondolt a körülményekről, illetve magáról az esetről, amit egyébként ő is csak mások elbeszéléseiből ismert, mint ahogy az számomra később kiderült, miközben arra összpontosítottam, hogy ne lássam magam előtt a részleteket, amiket ilyenkor akaratom ellenére is látni szoktam; aztán kicsit eltűnődtem, majd hagytam az egészet. Évekig eszembe sem jutott, mi történt ott, ahol élek, és valószínűleg teljesen kimegy az egész a fejemből, ha utolsó svájci utam alkalmával egyik napról a másikra nem kerülök *olyan* állapotba. Még ma sem tudom, pontosan mi történt, vagy egyáltalán történt-e valami, és ha igen, akkor azt mivel, vagy hogyan magyarázzam. Az is lehet, hogy az elutazásom előtti történésekben kell keresnem az okot, habár a későbbieket figyelembe véve ezt a feltételezést talán mégiscsak el kell vetnem. Egyvalami biztos. Az, hogy Michaelt még Versoix-ból felhívtam, illetve hogy hazaérkezésem után felszereltem a rácsot.

Bocsáss meg, vegyél egy lapot, mondja. Akárcsak a másik, aki később került elő, és aki valami ultravezetőnek adta ki magát. Ez fekete pulóverben, vörös sállal a nyakában állt hol a régi Goethénél, hol a Blahán vagy a Moszkván, és árulta a leg-

frissebb eszméit. Egyik gótés sem reagált az *üvegarcú szentbuzi, gyere ki, eltöröm a karodatra*, pedig az alacsonyabb felszolgáló épp az asztalom közelében tartózkodott. Később láttam ezt a sálas ultrát maga készítette plakátokat ragasztgatni a város több pontján. Ilyenmentes parlamentet, írta, olyanmentes Magyarországot, fogalmazta, amolyanmentes nem-tudom-én mit, követelte, és csak fabrikálta, egyre fabrikálta a fekete-fehér ánégyeseit, amelyekre néha képeket és rajzokat is felvitt. Aztán ragasztgatta ezeket, ahová tudta: fákra, falakra, miegymásra.

Tudnom kellett volna, hogy nem maradhatok a lakásban, hiába szereztem be a szükséges mennyiségű bort, ami az én esetemben nem sok, ennyi időre legfeljebb öt-hat üveg, mert alkohol ennél a lefolyásúnál éppen csak az elejére kell, az eleje körüli percekre vagy negyed-félórákra, attól függően, miként ér el az egész, miként és milyen ritmusban, mert sokszor leginkább a ritmusa számít, ha jól emlékszem, hisz ilyet csak utólag mondok vagy állíthatok, alatta vagy közvetlenül utána soha, elfelejtem, mi volt, ami volt, ha egyáltalán volt, miközben a csoki, a paradicsomos tészta vagy a rántotta néha egyértelműbben és alapvetőbben befolyásolhat az egészben. Innen most nem tudom megítélni, akárhogy igyekszem, nem tudom, de hát éppen az az egyik velejárója ennek, hogy nem tudod megítélni, képtelen vagy megmondani, miben vagy benne, azt sem, hogyan vagy benne, ha egyáltalán benne vagy, mert néha azt érzem, hogy mialatt ez az egész kisajátít magának, mindez mégiscsak másutt van, hozzám képest másutt, holott engem érint, miközben az órákból délelőttök és délutánok lesznek, és továbbra sem jutsz előre, nem mintha itt lehetne tudni, mi az előre, és mi a nem-előre; ugyanaz jár a fejedben, mindig ugyanaz, és ha egy-egy

pillanatra azt hinnéd, megszabadultál tőle, marad, benned marad, úgy válik a részeddé, ahogy sohasem akartad.

**Ha meggondolom, legalább tizenöt méter magasan van a szobám ablaka, melyen ha kinézek, a hátsó udvarra látok: 11 sárgásszürke, 6x8-as kockakő közel nyolcvan négyzetméter-
ren, középen vasból készült vízfolyóval. Egy görög férfira emlékszem. Nem. Bolgár volt, jobban mondva bolgár származású, valami Vaszev vagy Vaszerev nevű. Feltűnően választékosan beszélt és többször rákérdezett, tényleg be akarom-e rácsoztatni az ablakot. Ide nem mászik fel senki, uram, nekem elhiheti, ellenőrizze csak onnan a szomszédból! Valamit hümmögtem, mire folytatta, hogy kérem, mégis, mondja, ilyen magasságban, miért, mondja, miért? Nem válaszoltam. Kis idő elteltével aztán utoljára is megkérdezte, tényleg akarom-e, mire azt mondtam, igen, tényleg szeretném. Ekkor dolgozott. Egy ideig nem tudta, hogy férjen hozzá a keret mögötti falrészhez, a hozzáférés több mint körülményes, mondta, és felém fordult. „Ezekén a helyeken a hozzáférés szokott a leghetlenebb lenni”, mondta. Végül mégis megtalálta a módját; ekkor fúrt, extra tipliket gipszelt, kora este pedig hat ponton csavarozta fel a rácsot. Amikor kifizettem, rám nézett és ezt mondta: „Olyan lesz itt, uram, mint egy kórházi szobában.”**

Négy napig voltam fent, esetleg csak három és félig, mindegy mennyi ideig, mert ha egyáltalán számít, hogy négyet vagy három és felet, hogy múlt héten, ezen a héten vagy bármelyik héten, nem úgy számít, ahogy szeretném. De nem megyek vissza a doktornőhöz! Akkor sem megyek vissza, ha kényszerítenek. Igaz, arra én figyelek, hogy ne kényszeríthessenek. Mást sem csinállok, mint figyelek. Ezért is

vagyok a mostani helyemen. Itt aztán tudják, mire vagyok képes, sokszorosan bebizonyítottam.

Ha viszont elszámolnám magam, és egy nap esetleg mégis odajutnék, hogy kényszeríthetnének, akkor is lesz valami megoldás, mert mindig lehet valami más megoldás, annak ellenére, hogy időnként elbizonytalanodom, valóban más megoldás lenne-e számomra a más megoldás. Egyelőre azonban élek, ahogy élek. Milyen magabiztosan mondta a doktornő az asztal mellől: „Csak hinnie kellene, uram! A Megváltó úgy mutatott utat mindahányunknak ebben a nekünk ajándékozott világban, hogy példája által mindenki maga választhatja ki saját üdvözülési változatát. Igen, hinnie kellene, és minden megváltozna magával.” Talán így mondta: *Maga körül*, és, azt hiszem, a *megváltozna* helyett valami más szót használt. Aztán azt mondta, ha végre elhatározom magam és úgy döntök, ahogy dönteni kell, akkor döntésemmel majd hamarosan választ kapok a kérdéseimre, ha a döntést követően egyáltalán lesznek még kérdéseim, mert megítélése szerint nem lesznek, és még azt is mondta, hogy a szeretet fel fog emelni és mindent jóvá fog tenni, amiről most azt hiszem, hogy jóvátehetetlen, csak figyeljek oda. Utána, így emlékszem, kiállította a recepteket, majd pecsételt, és megismételte, mit kellene tennem mentális és fizikai egyensúlyom visszanyerése érdekében. Ez az új kórház Pszichiátriai Szakrendelőjében volt, néhány nappal azután, hogy Versoix-ból visszaérkeztem, vagy, hogy még pontosabb legyek, éppen két és fél hónappal azelőtt, hogy a Sürgősségire beszállítottak.

A házban nem foglalkoztak a ráccsal. Pontosabban mondva egyedül a Művésznő hozta szóba az egyik találkozásunkkor. Ezt mondta: „Mondja, az ég tetejére minek kellett Magának azt a borzalmat odarakatnia?! Hát nem látja, hogy nálunk a veszélyzónába sincse?” Nem emlékszem, mit válaszoltam, a többi lakó pedig nem hozta szóba a szintemet, ahol gyakorlatilag egyedül vagyok. A Művésznő a félemeleten lakik, a férjével. A lakásuk mellett van egy beugró, ami, ha nincs telerakva a holmijukkal, akár rejtekhelynek is használható. Épp az Öregasszony alatti lakás az övük, amiből ilyen-olyan okokból néha kölcsönös probléma szokott adódni, hogy pontosan miért, nem tudom, az Öregasszonyra nem hagyatkoznék. Ha valami kipattan, hol Heddi néni veri partvissal a fürdőszobában a követ vagy valami mást, hol meg a Művésznő üvöltözik fel a szellőzőn, hogy tologattyátok itt nekem ide-oda a picsátokat, hát mit képzeltek, ez itt a paradicsom?! Van, amikor másképp intézik a nézetkülönbséget, amiből úgyszintén veszekedés lesz, de ilyenkor legalább jobban megválogatják a szavaikat.

Miképp lehetne leválasztani azt, ami vagy, attól, ami nem te vagy, nem tudom megítélni, mint ahogy azt sem, hogy hazamész és holtan találsz; ez a kijelentés számodra addig úgyszintén érvényes, amíg nem történik meg veled, azt hiszem, ez

is olyan, mint amire az előbb gondoltam, úgy tűnik, nem tudok pontos és érthető lenni, olyankor főként nem, amikor ez az egész elér, mintha rám tapadna, sok villódzó vonal, ami nem járhatna meleggel, melegséggel, mégis ez kíséri; aztán hideg és valami zúgás, pontok, ügyelned kell, nehogy szabad utat kapjon, ilyenkor valamit azonnal ki kell találni, bármit, csak ne hagyd, hogy maradjon, ami maradni akar, neked kell akarnod, az ismétlés néha szokott segíteni, ugyanazt tízszer, százszor, ezerszer, ha kell többször, közben mozgathatod a tested, elég egyetlen testrészt, úgy, ahogy leginkább kedvedre való.

Nem nehéz kitalálnom, hogy a házban egyeseknek mi a véleménye rólam. Egy ideje az arcukra sem kell nézmem, a testtartásukból is kiolvasom. Vannak elmaradásaim és vannak tartozásaim. Tény. Egyéb kifogásaik is lehetnek. Ez ugyancsak tény. A viszonyulásnak ezt a módját viszont mégiscsak túlzottnak tartom. Néha a tekintetüket is elkapom. Úgy néznek végig rajtam, mintha nem tudom, ki lennék, vagy honnan jönnék. A pestieknek ebben kifinomult az ízlése. Galambosné Viola egy alkalommal mintha ugyanezt mondta volna, csak másképp: „Olyan nagyra vannak magukkal a magyarok. Csak néznének egyszer jobban bele a cadreszba, láthatnák, kicsodák; fenn hordják az orrukat, közben meg minden lecsó. Csak nézzél körül, apám!”